

יורה דעה.

השאלה.

א"ש אחד הלך ביום ז' לספירת ז' נקיים של אשתו חוץ לעיר לעשות סחורה ואחרי צאתו מצאה אשתו כתם על הכר שתחת ראשה. אמנם רגילה היא לשום הכר בשניה על גופה. ובערב הלכה למקוה לטהר לבעלה ואחר שהאשה העומדת על גבה מלאה המקוה כדת וכהלכה הנה פתאום בשטף החלו המים לזוב מהמקוה דרך הנקב שבשולים (zinkput) ומפחדה פן יזובו לגמרי פקקה תיש מהר הנקב בכרזא המונח שם ואחר כך תיכף ומיד שפכה כמה כלים מלאים מים אשר עמדו קרוב למקוה על רצפת חדר המקוה ונמשכו וירדו המים לתוך המקוה עד שגברו המים הרבה למעלה מהספמן המורה שיעור מים כשרים ואחר כך טבלה האשה. ובשוב בעלה הלילת לביתו ספרה לו אשתו כל הקורות אותה ואמרה שבתחלת ימי ספירתה לא בדקה הכר אם נקי הוא ויכול להיות שהכתם מימי ראיתה. ומפני שלבו נוקפו הלך הבעל אצל הרב לשאול כדת מה לעשות אודות ימי הספירה והטבילה.

תשובה.

נלענ"ד שיש להשיב על השאלות האלה:

- א. דיני ז' נקיים
- ב. דיני כתמים בכלל, ובפרט בז' נקיים
- ג. אם האשה נאמנת לומר שהכתם על הכר יכול להיות מימי נדתה
- ד. מה הדבר אם אינה נאמנת
- ה. דיני המקוה
- ו. דיני המשכה

א. דיני ז' נקיים

גרסינן נדה ס"ו ע"א אמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה ז' נקיים ע"כ והוא שיצא הדם ממקורה כמו שכתוב בת"כ על הפסוק ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זוכה בכשרה שבעת ימים תהיה בנדחה. יכול אפילו זבה מכל מקום תהיה טמאה ת"ל והיא גלתה את מקור דמיה לימד על הדמים שאינם אלא מן המקור ע"כ ורק אם תרגיש בכשרה כמו שגרסינן נדה נ"ז ע"ב בכשרה, עד שתרגיש בכשרה ע"כ וצריך ג"כ שיש לדם מראה דם כמו שגרסינן שם י"ט ע"א ואין חילוק בין כרצון בין באונס כמו שאנחנו רואים בתלמוד ל"ו ע"ב מונה ז' ימים עם יום ראיתה רק שתפסוק בטהרה ביום ז' קודם בין השמשות כמו שמוכח בכמה דוכתי בגמ' וכמו שפסק הרי"ף והרא"ש ורש"י והרמב"ם ובערב טובלת כליל ח' שכן כל חייבי טבילות טבילתן ביום, נדה ויולדת טבילתן כלילה נפקא מתוך הגמ' ביומא ובפס' וכמו שפירש רש"י נדה ס"ז ע"ב נדה בזמנה לדברי הכל אינה טובלת אלא כלילה, פירש"י בזמנה בשביעי וכנדה דאורייתא מיירי שלא ספרה ז' נקיים, כלילה דכתיב שבעת ימים תהיה בנדחה, תהא בנדחה כל שבעה.

וכתב הטור בשם אביו הרא"ש סי' קצ"ו וז"ל ז' ימים שהזכה סופרת מתחלת ממחרת יום שפוסקה בו (ואין להקשות הרא"ש מדבר על הזכה וכי אנחנו יודעים אם היא זבה או נדה וכי אין אנו מבדילים בין זבה קטנה לזבה גדולה? כבר נהוג להלכה למעשה שדנים את כולם כזבה גדולה ונ"ל שאין צורך לאאריך) ומוסיף הטור שיראה מלשון אביו שצריכה שתפסוק בטהרה בין השמשות משום שכתב וז"ל ואחר שיפסוק הדם תבדוק עצמה יפה יפה ובדיקה זו תהיה בין השמשות ביום שתפסוק בו מלראות ותלבוש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם וב"י מביא מאמרו של מרדכי וז"ל וכלילה תשים סדינים לבנים במסתה או נקיים מכתמים וכן הפסק בש"ע ס' ג' ולא עוד אלא צריכה בדיקה בכל יום מז' ימי הספירה כמו ששינו במשנה פ"י מנדה הזב והזבה (פירש"י שפסקו והתחילו לספור ז') שבדקו עצמם ביום ראשון ומצאו טהור וביום השביעי ומצאו טהור ושאר ימים שבינתיים לא בדקו ר"א אומר הרי הן בחזקת טהרה ר' יושע אומר אין להם אלא יום א' ראשון בלבד, ר"ע אומר אין להם אלא יום ז' בלבד. ומתוך הגמ' רואין שצריכה לכתחלה בדיקה בכל יום וכן פסק הרא"ש ועל פי המשנה וז"ל פעמיים צריכה בודקת שחרית ובין השמשות פוסקים הרבה ראשונים וכן בש"ע צריכה להיות בודקת לכתחלה פעמיים בכל יום. ועל המשנה ס"ח ע"ב איבעיא הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו, לר"א מהו? תחלתן וסופן כעיןן והכא תחלתן איכא, סופן ליכא או דלמא תחלתן אע"ג שאין סופן אמר רב היא תחלתן אעפ"י שאין סופן ופירש"י היא היא טהורין

וכן פסקו הרא"ש והרשב"א וכן בש"ע והמחבר אחר שהביא פסק זה שאפילו בדקה פעם אחת ל"ש ביום ראשון או ביום השביעי מוסיף וז"ל או באחד מהאמצעים מאחד שבדקה ביום שקודם הו' ומצאה טהורה עליו לה ע"כ וזה פסק הרא"ש בשם הראב"ד וכן כתב הרשב"א.

בסי' י' כתב המחבר ע"פ הגמ' ל"ז ע"א ואחר חסד, אחר אחר לכולם שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם (וזו היא דעתו של רבא) וז"ל הו' נקיים צריך שיהיו רצופים שלא תראה דם בהם ובנ"ד אין שום הוכחה שהאשה ראתה ז' נקיים או שהיא שכחה מלבדוק במשך ז' נקיים רק היא רואה כתם על הכר ביום ז' שלה ומודה שלא בדקה את הכר בתחלת ימי ספירתה ולמה להשוש שכחה ג"כ לבדוק את עצמה הנשים המדקדות על טהרת המשפחה יודעות שהן משוכחות כשהן מדקות לבדוק.

ב. דיני כתמים בכלל, ובפרט בז' נקיים

כתב הטור סי' ק"צ וז"ל דבר תורה אין האשה מטמאה ולא אסורה לבעלה עד שתרגיש שיצא דם מכשרה וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בגדיה שהיא טמאה ואסורה לבעלה אפילו שלא הרגשה ואפילו בדקה ומצאה טהורה ע"כ וזה מתוך הגמ' ושם ג"ט ע"כ פריך על המשנה האומרת שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל והא תניא לא אמרו חכמים להקל אלא להחמיר? ומפרש רבינו דהכי קאמר לא להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה וכתמים עצמם דרבנן ופירש"י האי דגזרו רבנן בכתמים להחמיר על דברי תורה ולא להקל בגדה גמורה ומיהו כתמים עצמם דרבנן ואולינן בהו לקולא ותלינן בכל מידי ונ"ז ע"כ אמר שמואל בבשרה אמר רחמנא עד שתרגיש בבשרה.

ולאו כל כתם מטמא, לא גזרו אא"כ יש בו כגרים ועוד וכ' ב"י שההלכה כר' חיסדא האומר כגרים תולה, יותר מכגרים אינה תולה וכן פסקו הרשב"א והרמב"ם והרא"ש עכ"ד ולא בכל מקום שימצא כתם היא טמאה, דוקא במקום שאפשר שבא שם מן המקור כמו שנראה מתוך הגמ' נ"ז ע"כ. בנ"ד אין אנו יודעים שיעור הכתם אם הוא כגרים ועוד שיש לחוש או פחות מכן ואין לחוש. האשה אומרת שמצאה הכתם על הכר שתחת ראשה שרגילה היא לשום כשינה על גופה וכ' הש"ע סי' ק"צ ס' י"ד היתה פושטתו ומתכסה בו כלילה ככל מקום שיימצא בו טמאה מפני שהוא חוזר הילך והילך וכן הדין אם נמצא במעפורת שמכסה האשה וזה ממשנה א' פ"ח דנדה. אבל יש הבדל בין מצאה כתם ביום א' מן הימים או בימי ליבונה שאעפ"י שגם אז אין תולין בג' ימים הראשונים, בשאר הימים תולין כמו שמביא הרמ"א סי' קצ"ו ס' י' והיות שהוא מוסיף ואומר שדוקא לכתם שהוא יותר מגרים ועוד חיישינן בג' ימים הראשונים, נוכל לומר שלא נחוש לכתם גדול כזה בימים האחרונים. ונלענ"ד שנוכל לתלות את הכתם בדבר אחר שאם היה בא הדם מן המקור, כוודאי היתה מרגשת האשה וצריך להיות עד שתרגיש בבשרה והיא לא הרגישה ותולין לכנה אעפ"י שלא הרגה כנה משום שהכה מונח ג"כ תחת ראשה ובפרט שלא מצאה את הכתם על גופה והרי עותא אינה מגופה.

ג. אם האשה נאמנת לומר שהכתם על הכר יכול להיות מימי

ד. מה הדבר אם אינה נאמנת.

ומה שהיא אומרת שאפשר שהכתם מימי ראיתיה גרסינן בסי' ק"צ ס' מ"ד לבשה חלוק בימי נדותה ולא בדקתו בימי טהרתה ונמצא בו כתם תולה שמימי נדותה הוא ע"כ וזה מן הרא"ש והרשב"א וכתב עליו הש"ך אבל בג' ימים ראשונים של הו' נקיים אינה תולה בימי נדותה ומוזה יוצא שתולה בימים האחרים של ז' נקיים. בכל זאת חושש אני להאמין לדבריה משום שאפשר שהיא אומרת כך מתוך יראה משום שבעלה חוץ לעיר והוא יודע שהיום הוא יום טבילה שלה וכשיחזור הכיתה רוצה לפקוד אותה, באה לומר שאפשר שהכתם מימי ראיתיה שלא להבעית אותו. ויתר על כן כבר הבאתי את מאמרו של המרדכי שהשיט סדינים הבדוקים מכתמים בת"ת ימי ליבונה וכוודאי שגם היא עשתה כך לצאת מידי ספק אם תמצא כתם אחר כך. סוף כל סוף נלענ"ד שאין לחשוש משום טומאה, ועוד מצאתי בטור סי' ק"צ אין האשה טמאה משום כתם שפוצאת בחלוקה (ואפשר לדמות את הכר שהיא רגילה לשום על גופה כשינה לחלוקה) אא"כ היה בדוק לה קודם שלבשתו וכ"כ הרשב"א וז"ל חלוק זה שדברו חכמים בכל מקום חלוק הבדוק הוא אבל חלוק שאינו בדוק אין חוששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה כתם זה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל ע"כ ולכסוף הרמב"ם א"כ פ"ד הל' ה'; ע"פ המשנה פ"ב דנדה וז"ל הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה, כשיבא אינו צריך לשאול לה וכו' ואינו חושש מא נדה היא ע"כ ושם מביא מ"מ דעת הרמב"ן והרשב"א שסוברים חשב בעלה ימי ווסתה או ימי עונתה והרי יש לה שהות אח"כ שתספור ותטבול ה"ו בחזקת טהורה ומותרת לו.

ה. דיני המקוה.

הרמב"ם א"ב פ"א הל' ט"ז פוסק וז"ל אין האשה עולה משומאחה ויוצאת מירי ערוה עד שתטבול במי מקוה כשר ע"כ וכבר פ"ד הל' ג' בד"א שהטומאה תלויה בימים בשטילה במי מקוה אחר הימים הספורים אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה, הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת ע"כ. ושיעור המקוה אנו רואין בטוף ע"ז במי נדה יתחטא, מיט שהנדה טובלת בהם הוי אומר מ' טאה ע"כ ובפרק קמא דחגיגה תניא ורחץ את בשרו במים, במי מקוה את כל בשרו, מיט שכל גופו עולה בהם וכמה הן? אמה על אמה ברום ג' אמות ושיעור חכמים מי מקוה מ' טאה ובמשנה פקואות פ"א מ"ז למעלה מהן מי מקוה שיש בו מ' טאה, שוין למקוה לטהר באשבורן ע"כ, וגם לא יהיו שאובין מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים. ע"פ המשנה פ"ד דמקואות מים שאובין ומי גשמים שנחטרכו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה, אט רוב מן הכשר, כשר, ואט רוב מן הפסול, פסול, מחצה על מחצה, פסול וע"פ הגמ' דתמורה י"ב ע"ב שהשאיבה מטהרת ברכייה ובהמשכה ושם דעתו של ראב"י מקוה שיש בו כ"א טאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט טאה ופוחקן למקוה והם טהורים שהשאיבה וגו'.

ובנ"ד שופכת העוזרת כמה כלים מלאים מים אשר עמדו קרוב למקוה על רצפת חדר המקוה ונמשכו וירדו המים לחוף המקוה עד שגברו המים הרכה למעלה מהסימן המורה שיעור מים כשרים ומוזה, מן ההוספה שגברו המים כ"כ אחר המשכת המים מן הכלים שטמדו שם, יכולים לקחת שנותרו יותר מן חצי המים ומתוך כך היה דבר המותר להמשיך את השאר.

ו. דיני המשכה.

קודם שנדבר על שיטת המשכה נדון על מה שאירע שהתחילו המים לזוב בשטף פתאום. לאן זכו המים? תחת המקוה היו שוליים ונ"ל שהדבר כמו שכ' בש"ע ס' נ"א מן הרשב"א ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת ע"כ ונ"ל שגם בנ"ד הדבר כן משום שאין שם צינור המוציא את המים לחוץ רק נבלעים בתוך הקרקע אין זו זחילה וטוב עשתה השומרת לסתום את הנקב כדי שלא יצאו המים יותר. ונחזור עכשיו אל המשכה. מתוך ספרי פוסקים (כמו הכלבו והריב"ש) יודעים אנו ששיעור המשכה אין פחות מג' טפחים וכן הדין בש"ע ומתוך סגנון השאלה "אשר עמדו קרוב למקוה" נראה שהיה שם מרחק קצת אבל יותר מג' טפחים, שאם לא היה כן היה השואל אומר "טמוך".

במקואות פ"ה מ"ה קוראים אנחנו ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו וכן כ' הרמב"ם וכן בש"ע אין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע או ע"ג צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש ע"כ והרמ"א מוסיף ויש אומרים דאין המשכה מועלת אלא דוקא ע"ג קרקע הראוי לבלוע בה, אבל אם המשיך ע"ג רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע בה אעפ"י שאינו פוסל המקוה לא מהני עב"ד זוה כ' כבר ב"י בשם המרדכי שכן כ' בשם הרוקח. והרמ"א מסירם ואומר וז"ל וטוב להחמיר לכתחלה. ובנ"ד אם יש לחדר המקוה קרקע הראוי לבלוע עלתה לה הטבילה ואם הקרקע לא היתה כולעת את המים ג"כ נתיר אותה לבעלה משום שהוא כדיעבד. אבל נלענ"ד שמתוך העובדא שהאשה השומרת מראה את עצמה כנקיאה ברעיון המשכה יוצאת הסכרא שהיא יודעת כל חלקי הדין ועוד שאינה שופכת את תוכן הכלים המלאים לתוך המקוה אבל מושכת ע"ג הקרקע. כך נ"ל לפסוק את הדין לטובת האשה ובעלה ולומר שלענ"ד טבילה האשה כראוי ז"א שהיתה היא ראויה לכך וגם הטבילה כדיון וכדת ויהי רצון שתרכה הטהרה בישראל שנהיה כלנו טהורים לפני אבינו שבשמים המטהר אותנו מכל טומאתנו.

ב"ה, ל"ג בעומר תשי"ט. לוי בן לא"א יוסף אהרן ז"ל פורסט.

ה. דיני המקוה.
הרמב"ם א"ב פ"א הל' ט"ז פוסק וז"ל אין האשה עולה משומאחה ויוצאת מירי ערוה עד שתטבול במי מקוה כשר ע"כ וכבר פ"ד הל' ג' בד"א שהטומאה תלויה בימים בשטילה במי מקוה אחר הימים הספורים אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה, הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת ע"כ. ושיעור המקוה אנו רואין בטוף ע"ז במי נדה יתחטא, מיט שהנדה טובלת בהם הוי אומר מ' טאה ע"כ ובפרק קמא דחגיגה תניא ורחץ את בשרו במים, במי מקוה את כל בשרו, מיט שכל גופו עולה בהם וכמה הן? אמה על אמה ברום ג' אמות ושיעור חכמים מי מקוה מ' טאה ובמשנה פקואות פ"א מ"ז למעלה מהן מי מקוה שיש בו מ' טאה, שוין למקוה לטהר באשבורן ע"כ, וגם לא יהיו שאובין מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים. ע"פ המשנה פ"ד דמקואות מים שאובין ומי גשמים שנחטרכו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה, אט רוב מן הכשר, כשר, ואט רוב מן הפסול, פסול, מחצה על מחצה, פסול וע"פ הגמ' דתמורה י"ב ע"ב שהשאיבה מטהרת ברכייה ובהמשכה ושם דעתו של ראב"י מקוה שיש בו כ"א טאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט טאה ופוחקן למקוה והם טהורים שהשאיבה וגו'.

ובנ"ד שופכת העוזרת כמה כלים מלאים מים אשר עמדו קרוב למקוה על רצפת חדר המקוה ונמשכו וירדו המים לחוף המקוה עד שגברו המים הרכה למעלה מהסימן המורה שיעור מים כשרים ומוזה, מן ההוספה שגברו המים כ"כ אחר המשכת המים מן הכלים שטמדו שם, יכולים לקחת שנותרו יותר מן חצי המים ומתוך כך היה דבר המותר להמשיך את השאר.

ו. דיני המשכה.
קודם שנדבר על שיטת המשכה נדון על מה שאירע שהתחילו המים לזוב בשטף פתאום. לאן זכו המים? תחת המקוה היו שוליים ונ"ל שהדבר כמו שכ' בש"ע ס' נ"א מן הרשב"א ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת ע"כ ונ"ל שגם בנ"ד הדבר כן משום שאין שם צינור המוציא את המים לחוץ רק נבלעים בתוך הקרקע אין זו זחילה וטוב עשתה השומרת לסתום את הנקב כדי שלא יצאו המים יותר. ונחזור עכשיו אל המשכה. מתוך ספרי פוסקים (כמו הכלבו והריב"ש) יודעים אנו ששיעור המשכה אין פחות מג' טפחים וכן הדין בש"ע ומתוך סגנון השאלה "אשר עמדו קרוב למקוה" נראה שהיה שם מרחק קצת אבל יותר מג' טפחים, שאם לא היה כן היה השואל אומר "טמוך".

במקואות פ"ה מ"ה קוראים אנחנו ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו וכן כ' הרמב"ם וכן בש"ע אין המשכה מועלת אלא ע"ג קרקע או ע"ג צינור שלא היה עליו שם כלי בתלוש ע"כ והרמ"א מוסיף ויש אומרים דאין המשכה מועלת אלא דוקא ע"ג קרקע הראוי לבלוע בה, אבל אם המשיך ע"ג רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע בה אעפ"י שאינו פוסל המקוה לא מהני עב"ד זוה כ' כבר ב"י בשם המרדכי שכן כ' בשם הרוקח. והרמ"א מסירם ואומר וז"ל וטוב להחמיר לכתחלה. ובנ"ד אם יש לחדר המקוה קרקע הראוי לבלוע עלתה לה הטבילה ואם הקרקע לא היתה כולעת את המים ג"כ נתיר אותה לבעלה משום שהוא כדיעבד. אבל נלענ"ד שמתוך העובדא שהאשה השומרת מראה את עצמה כנקיאה ברעיון המשכה יוצאת הסכרא שהיא יודעת כל חלקי הדין ועוד שאינה שופכת את תוכן הכלים המלאים לתוך המקוה אבל מושכת ע"ג הקרקע. כך נ"ל לפסוק את הדין לטובת האשה ובעלה ולומר שלענ"ד טבילה האשה כראוי ז"א שהיתה היא ראויה לכך וגם הטבילה כדיון וכדת ויהי רצון שתרכה הטהרה בישראל שנהיה כלנו טהורים לפני אבינו שבשמים המטהר אותנו מכל טומאתנו.